

SAĞIR AİLELERİN ÇOCUKLARININ PSİKOSOSYAL SORUNLARI PSYCHOSOCIAL PROBLEMS OF CHILDREN OF DEAF ADULTS (CODAS)

Arş. Gör. Fatmanur ALSANCAK¹

Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Sakarya / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-1414-3358

ÖZET

Sağır² ebeveynlerin çocuklarına coda (children of deaf adults) denmektedir. Codalar çocukluklarından başlayarak tüm yaşamları boyunca çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların başında gelen psikososyal sorunları saptamak amacıyla yapılan araştırmada 41 coda bireye ulaşılmıştır. Araştırma grubunu SAÇDER (Sağır Ailelerin Çocukları Derneği) üyeleri oluşturmuştur. Araştırma nitel ve nicel araştırma özelliklerini barındırmaktadır. Araştırma verileri 15 Nisan-1 Mayıs 2018 tarihleri arasında elde edilmiş ve SPSS ortamında analiz edilmiştir. Açık uçlu sorular betimleme yöntemiyle açıklanmıştır. Elde edilen verilerin sonucunda codaların kaygı durumları ve coda olmakla ilgili sorunları tespit edilmiştir. Codalar sağır ebeveynleri ile aile içi iletişimde anahtar rolü üstlenmekte, erken yaşta sorumluluklar almakta ve buna bağlı olarak çocukluk çağına ilişkin sorunlarla baş etmekte güçlük çekmektedirler. Bunun yanı sıra çift dilli olmak, işaret diline hakim olmak ve sorumluluk olarak güçlenmek coda olmanın avantajları olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Coda, Sağır kültürü, Sağır Ebeveynler, Türk İşaret Dili.

ABSTRACT

Children of deaf adults are called coda. The Codas have faced various problems throughout their lives since childhood. In order to determine the psychosocial problems at the beginning of these problems, 41 coda individuals were reached in the study. The research group is members of SAÇDER (Association of Children of Deaf Parents). Research has qualitative and quantitative research methodologies. The data were collected between April 15 and May 1, 2018 and analyzed in the SPSS program. As a result of the obtained data, problems related to the anxiety states of codas and to being codas have been identified. The Codas play a key role in dealing with deaf parents and in the family, taking early responsibilities. In addition to this, being coda is accepted as an advantage in terms of having bilingual, knowing sign language and being strengthened by taking responsibility.

Key Words: Coda, Deaf Culture, Deaf Parents, Turkish Sign Language.

1. GİRİŞ

Türkiye’de sağır bireylerin sayısının 3,5 milyon olduğu tahmin edilmektedir (Kemaloğlu, 2016). Buna bağlı olarak sağır ailelerin çocuklarının da sayısı bilinmemektedir. Avrupa Birliği üyesi ülkelerde işaret dili kullanan sağır birey sayısı ile sağır ailelerin çocuklarının sayısı ya da ikinci dil olarak işaret dili öğrenenlerin sayısının hemen hemen eşit olduğu (Kemaloğlu, 2016) ancak ülkemizde bu konuda bir çalışma olmamakla birlikte sağır ailelerin çocuklarının sayısının sağır sayısından daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir (Kemaloğlu, 2016). Bu çocukların İngilizce dilindeki yazımı “Children of Deaf Adults (coda)”dır. Bu terimin Türkçe’de karşılığı, bir ya da birden fazla sağır ebeveyn, vasisi veya velisi olup duyan bireylerdir (<http://www.sacder.com/coda-nedir/>). Ancak İngilizce literatürdeki karşılığı olan “coda” ifadesi Türkiye’deki sağır bireylerce kullanılmaktadır.

¹ İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora öğrencisidir.

² Bu çalışmada sağır ile işitme engelli aynı anlamda kullanılmıştır.

Sağır bireylerin oluşturduğu sağır kültürünün içinde doğan çocukların %90'ı duyabilen çocuklardır (Gertz ve Boudreault, 2016). Coda bireyler tıpkı tüm çocuklar gibi dil gelişimlerini ailenin içinde sürdürmektedir. Araştırmalar sağır ebeveynler ve onların çocuklarının doğuştan itibaren dili, doğal ve geleneksel bir şekilde (agulama, ilk kelimeler, ilk cümleler) öğrendiğini göstermektedir. İşaret dilinin konuşulduğu bir ailede doğan çocuklar dil yoksunu olarak düşünülmektedir ancak coda bireyler iki dilli olarak yaşamlarını sürdürmektedir.

Codalar çift dilli ve çift kültürlüdür. Codalar, potansiyel olarak sağır ebeveynlerinin kültürünü ve dilini paylaşmakta, çift kültürlü ve çift dilli olarak yaşamını sürdürmektedir. Bunun yanında konuşabilen bir birey olarak duyan toplumun bir üyesi olmakta, çevresi ile sürekli olarak etkileşim içinde olmaktadır. Bazı profesyoneller, çocuğun ev ortamında yeterli konuşma girdisine sahip olmamasına bağlı olarak konuşulan dilde gecikme potansiyeli olduğunu ifade etmektedir(Preston,1994).

Sağır ebeveynler etkili anne-baba becerilerini kazanırken bilgiye erişimde işiten ebeveynlerle eşit konumda değildir (Hoffmeister, 1985:120). Bunun en çarpıcı örneği sağlık alanında görülmektedir. Ülkemizde hastanelerin acil servisleri, kadın doğum birimleri, aile sağlık merkezleri ve yataklı tedavi kurumlarında doğum sonrasında sağır ebeveynlerin bilinçlendirilmesine yönelik işaret dili bilen personel sayısı yeterli değildir. Bu da doğum sonrasında bebeklerin bakımında önemli bir destek açığı oluşturmaktadır. Bu destek de sınırlı bir şekilde sağır ebeveynlerin kendi ailelerinden sağlanmaktadır (Foster, 1989). Sağır bireyler, ebeveynlik hakkında bilgi edinmek ve aile duygusuna sahip olmakla ilgili konularda genellikle birbirlerinden (Foster,1989:226) ya da kendi anne-babalardan (büyükanne-büyükbaba) yardım alırlar. Harvey (1989)'e göre bu durum, özellikle sağır anne-babadan oluşan çekirdek aile içinde ebeveynlerin ebeveynlik rollerinin gaspına, otorite sorununa ve çocuklarına dönük sınır sorunlarına neden olmaktadır.

İletişime dayalı spesifik sorunların yanında sağır ebeveynli ailelerdeki bir diğer sorun aile işlev bozukluğudur (Singleton ve Tittle, 2000:226). Codalar, tıpkı diğer ailelerde olduğu gibi yoksulluk, madde bağımlılığı, ihmal ve istismar gibi sorunlarla yüzleşebilmektedir. Ancak bu durum sağır ebeveyne sahip çocuklar için daha büyük bir risk teşkil etmektedir.

Sağır toplumunun çift dilli ve çift kültürlü üyeleri olarak coda bireyler, tercüman ve kültürel arabulucu olarak kritik bir köprü görevi üstlenmektedir. Duyan topluma yabancı olan sağır ebeveynlerine karar verme sürecinde bilgi kaynağı olurlar ve ailedeki konuşan kişi olarak ailenin bir nevi rehberidir. Çocukluklarından mahrum kalma hissi ile büyüyen coda bireyler (Singleton ve Tittle, 2000) -özellikle ilk doğan çocuklar- ailenin iletişiminin devamlılığında sorumluluk taşımaktadır. İlk çocuk olarak doğan codalar, kardeşleri ile sağır ebeveynleri arasında iletişimi kurma sorumluluğunu yüklenmektedir. Zamanla aile içindeki dengeler değişmekte, coda bireyler normal şartlarda ebeveynlerin üstlendiği görevleri üstlenerek "ebeveynleşmiş çocuklar" olmakta ve aile içi rollerde karmaşa ortaya çıkmaktadır. Diğer bir açıdan sağır ebeveynlerle büyüyen çocuklar, iki farklı dünyanın kültürel bilgi birikimini ve dilleri komuta etmektedir (Lane at al., 1996:171). Bu özel rol ile coda bireyler bu tecrübeden faydalanmaktadır. Ebeveynin rolü belirgin ve tercüme uygun bağlamda ise codalara verilen sorumluluklar, onların olgunlaşmasını, bağımsız olmalarını ve fırsatlarla buluşmalarını sağlamaktadır (Singleton ve Tittle, 2000:230).

Preston (1994)'a göre coda çocuklar, aile içinde kimin sorumlu tutulacağı düşüncesiyle boğuşmaktadır. Coda bireyler sağır bakış açısını benimsediği takdirde aile yaşamının normal olduğunu kabul etmektedir (Singleton ve Tittle, 2000:228). Sorunun kaynağında çocukluk dönemi, ebeveynlik ve engelliliğe yönelik "işiten merkezli" bir bakış açısı vardır. Sağır ailelerin çocuklarında kaybolma hissi, başka kimsenin onlar gibi olmadığı ve büyüme süreçlerinin ve yaşantılarının çocukluk ve yetişkin arkadaşlarınıninkinden çok farklı olduğu hissi bulunmaktadır (Preston,1994). Bir diğer sorun ise coda bireylerin toplum içinde ebeveynlerini korumak ve savunmak durumunda kalmalarıdır. İşiten insanlar, sağır ebeveynlerine hakaret ettiğinde veya umursamazca davranışlar sergilediğinde Codalar ailesini savunmakta ve korumaya çalışmaktadır. Bu deneyimler çoğu zaman çocuklar için yaralayıcı olmakta ve codaların iki kültür arasında sıkışıp kalmalarına neden olmaktadır.

Codaların görünürlüğü ve sorunları ile ilgili ülkemizde herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Çalışma bu yönüyle özgündür. Bu araştırmanın amacı, sağır ailelerin çocuklarının psikososyal

sorunlarını tespit etmektir. Bu amaçla Codaların yaşadığı aile içi rol değişiminin getirdiği sorunlar incelenmiştir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın amacı Türkiye’de yaşayan sağır ebeveynlerin çocuklarının sosyodemografik özelliklerini ve yaşadıkları psikososyal sorunları tespit etmektir. Bu amaçtan hareketle coda bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları sorunlar ve kaygı durumları incelenmiş ve tartışılmıştır.

Araştırmanın örneklem grubunu Sağır Ailelerin Çocukları Derneği (SAÇDER)’e üye olan ve gönüllü olarak çalışmaya katılan 41 coda birey oluşturmuştur. Dernek, 2017 yılında kurulmuştur. Derneğin yeni kurulmuş olmasından dolayı katılımcılar sınırlı sayıdadır. Araştırma için gerekli etik kurul onayı 12.04.2018 tarihinde alınmıştır. Etik kurul onayı sonrasında 15 Nisan-1 Mayıs tarihleri arasında katılımcılara ulaşılmıştır.

Bu doğrultuda verileri elde etme sürecinde yarı-yapılandırılmış anket formu uygulanmıştır. Daha önce ülkemizde bu araştırmalara dair bir anket ve ölçek olmamasından dolayı anket formu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Uygulanan anket formu 22 sorudan oluşturulmuş ve 10 soru açık uçlu olarak oluşturulmuştur. Veriler kategorize edilerek SPSS 22.0 ortamında analiz edilmiştir. Verilerin frekans sıklığı alınmış ve açık uçlu sorular betimlenerek açıklanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Sosyodemografik özellikler

Katılımcılara cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim ve çalışma durumuna yönelik sorular yöneltilmiş ve alınan cevapların frekans sıklığı alınarak aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Sosyodemografik Özellikler

	N	%
Cinsiyet		
Kadın	26	63,4
Erkek	15	36,6
Total	41	100
Yaş		
20-25	12	29,3
26-30	18	43,9
31-40	1	2,4
41-50	8	19,5
50+	2	4,9
Total	41	100
Medeni Durum		
Evli	17	41,5
Bekâr	20	48,8
Eşi Vefat Etmiş	4	9,8
Total	41	100
Eğitim		
Okur-Yazar	2	4,9
Ortaokul Mezunu	2	4,9
Lise Mezunu	20	48,8
Üniversite	17	41,5
Total	41	100

Katılımcıların %63,4’ü kadın, %36,6’sı erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların %43,9’u 26-30 yaş aralığındayken %29,3’ü 20-25 aralığındadır. Yaş ortalaması ise 28’dir. Katılımcıların %48,8’i bekar, %41,5’i ise evlidir. Katılımcıların %48,8’i lise mezunu iken %41,5’inin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Codaların eğitim düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. Çalışma Durumu

		Meslek					Total	
		TİD Tercümanı	TİD Eğitmeni	Emekli	Özel Şirket	Memur		Yanıtsız
Çalışma Durumu	Evet	12	1	2	4	6	3	28
	Hayır	0	1	0	0	0	12	13
Total		12	2	2	4	6	15	41

Araştırmaya katılan coda bireylerin %68,3'ünün gelir getiren bir işte çalıştığı, %31,7'sinin ise bir işte çalışmadığı bulgulanmıştır. Çalışan codaların meslekleri ise Türk İşaret Dili tercümanı, Türk İşaret Dili eğitmeni, tekstil ihracatı, sosyal hizmet uzmanı ve öğretmen olarak saptanmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu işaret dili tercümanı olarak çalışmaktadır (n=28, %68,2).

3.2. İşaret Diline İlişkin Özellikler

Tablo 3. İşaret Dilini Öğrenme

	n	%
Anne-babamdan öğrendim	38	92,7
Eğitim aldım	2	4,9
Kardeşimden öğrendim	1	2,4
Total	41	100

Katılımcıların %97,6'sı işaret dili bilmektedir. Coda bireyleri işaret dilini büyük oranda anne ve babasından öğrendiği (%92,7, n=38/41) görülmüş olup %4,9'unun eğitim aldığı saptanmıştır. Eğitim alan codaların %73,2'si ev içinde anadili olarak (anneden, babadan, kardeşten) öğrendiğini, %24,4'ünün ise "ileri düzeyde" eğitim aldığı saptanmıştır.

Tablo 4. TİD Tercümanlık / Eğitmenlik Yapma

	n	%
Evet	23	56,1
Hayır	18	43,9
Total	41	100

Araştırmaya katılan coda bireylerin %56,1'i Halk Eğitim Merkezi, belediyeler ya da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı il müdürlüğünde işaret dili tercümanlığı ve eğitmenliği yapmakta iken %43,9'u ise herhangi bir kurumda tercümanlık veya eğitmenlik yapmamaktadır.

3.3. Aileye İlişkin Özellikler

Tablo 5. Kardeşlerin TİD Bilme Durumu

	n	%
Evet	33	80,5
Hayır	8	19,5
Total	41	100

Coda bireylerin %36,6'sının "iki kardeş" oldukları görülmekteyken tek çocuk olanların oranı %7,3'tür. En az bir kardeşi olan katılımcıların %80,5'inin kardeşleri de işaret dili bilmektedir.

Tablo 6. Kardeşlerde Sağır Olma Durumu

	n	%
Evet	10	24,4
Hayır	31	75,6
Total	41	100

Anne-babası sağır olan bireylerin kardeşlerinin sağır olma durumuna yönelik soru sorulmuştur. Katılımcıların %75,6'sının kardeşinde işitme engeli bulunmamaktadır.

Tablo 7. Kardeş Sıralaması

	n	%
İlk	19	46,3
İkinci	12	29,3
Üçüncü	7	17,1
Dördüncü	3	7,3
Total	41	100

Araştırmaya katılan coda bireylerin %46,3'ü ilk çocuktur. İkinci çocuk olanların oranı %29,3'tür.

Tablo 8. Konuşulan Yaş

	n	%
Evet	22	53,7
Hayır	19	46,3
Total	41	100
1 yaş öncesi	3	7,3
1-2 yaş	6	14,6
2-3 yaş	15	36,6
3 yaş üstü	17	41,5
Total	41	100

Coda bireylerin %53,7'si kaç yaşında konuşmaya başladığını bilmektedir. Codaların %41,5'i 3 yaş üstünde konuşmaya başlarken %36,6'sı 2-3 yaş arasında konuşmaya başlamıştır.

Tablo 9. Çocukluğunu Geçirdiği Kişiler

	n	%
Annem-babam	30	73,2
Akrabalarım	3	7,3
Büyükanne - Büyükbabam	8	19,5
Total	41	100

Araştırmaya katılan coda bireylere “çocukluğunuzu kiminle geçirdiniz?” sorusu sorulmuş ve %73,2'sinin anne-babası tarafından, %19,5'inin ise büyükanne-büyükbaba tarafından büyütüldüğü bulgulanmıştır.

Tablo 10. Aileyle Birlikte Yaşama Durumu

	N	%
Evet	31	75,6
Hayır	10	24,4
Total	41	100

Coda bireylerin %75,6'sı ailesi ile birlikte yaşamaktadır.

Tablo 11. Anne-Babanın Sağır Olma Durumu

	N	%
Sadece Annem	2	4,9
Sadece Babam	2	4,9
İkisi de	37	90,2
Total	41	100

Coda bireylere anne-babalarının sağır olma durumu sorulmuş ve büyük oranda (%90,2) codaların hem anne hem babalarının sağır olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 12. Anne-Babanın İşitme Engeli Oranı

	N	%
%50 - %60	1	2,4
%61 - %70	15	36,6
%71 - %80	11	26,8
%81 - %90	4	9,8
%91 - %100	10	24,4
Total	41	100

Codaların anne-babalarının işitme engeli oranına bakıldığında %36,6'sının %61 ile %70 oranı arasında işitme engeli oranı olduğu saptanmış; %26,8'inin %71 ile %80 arasında olduğu saptanmıştır. Hem anne hem babası sağır olanların işitme engeli oranı sorulduğunda ikisinin de %100 oranda sağır olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 13. Anne-Babanın Koklear İmplant Kullanma Durumu

	N	%
Evet	1	2,4
Hayır	40	97,6
Total	41	100

Anne-babası sağır olan bireylere anne ve babalarının koklear implant kullanımlarıyla ilgili soru sorulmuştur. Elde edilen verilere göre %97,6'sının implant kullanmadığı ortaya çıkmıştır. Katılımcılardan sadece 1 codanın ebeveyninin koklear implant kullandığı ve birkaç yıl önce implant takıldığı anlaşılmıştır.

Tablo 14. Okuma-Yazma Öğrenme Süreci

	N	%
Hiç zorlanmadım	8	19,5
Zorlanmadım	11	26,8
Kısmen	15	36,6
Zorlandım	3	7,3
Çok zorlandım	4	9,8
Total	41	100

Coda bireylere okuma-yazma öğrenme sürecinde zorlanıp zorlanmadıkları sorulmuştur. Katılımcıların %36,6'sı kısmen zorlandıklarını, %26,8'i zorlanmadıklarını ifade ederken %9,8'i çok zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 15. Aileyle Anlaşma Durumu

	N	%
Ben anlamıyorum onlar beni anlıyor	2	4,9
Anlaşıyoruz	39	95,1
Total	41	100

Codaların aile içi iletişimde anlaşma durumu ile ilgili soru sorulmuştur. Buna göre codaların %95,1'i anlaşıyoruz derken 2 kişi (%4,9) "ben anlamıyorum ama onlar beni anlıyor" demiştir.

3.4. Codaların Psikososyal Sorunları

Tablo 16. Çocukluk Döneminde Travma Yaşama Durumu

	N	%
Evet, yaşadım	6	14,6
Hayır, yaşamadım	35	85,4
Sürekli sorguluyordum	9	22
Derdimi anlatamıyordum	10	24,4
Etrafımdaki kişilerce dışlandım	6	14,6
Fiziksel güç kaybım oldu, hastayım	2	4,9
Psikolojik şiddete maruz kaldım	14	34,1
Total	41	100

Codaların %85,4'ü anne-babaları sağır olmasından dolayı çocukluğunda bir travmaya maruz kalmamış, %14,6'sı maruz kalmıştır. Travmaya maruz kalanların %34,1'i bunu "psikolojik şiddete maruz kaldım"; %24,4'ü "derdimi anlatamıyordum"; %22'si "sürekli sorguluyordum"; %14,6'sı ise "etrafımdaki kişilerce dışlandım" diyerek açıklamışlar.

"Psikolojik sorunlar yaşadım annem işitme engelli diye benimle dalga geçiyorlardı başkalarının yanında annem ile işaret dili ile konuşamazdım millet bana kötü göz ile bakıyordu sanki belki öyle değil ama bana bunu öyle hissettiriyorlardı."(E,32)

Toplumsal bakışın işaret diline olan yabancılığı codalara yansımakta ve dışlayan bakışlara maruz kaldıkları anlaşılmaktadır.

"Çok küçük yaştan itibaren anne ve babamızın diğer insanlarla iletişimini sağlamak zorundaydık en çok aklımda kalan nerdeydi tam olarak hatırlamıyorum ama bir devlet dairesinde ikâmetgah istemişlerdi ben 1.sınıfa gidiyordum ve ikâmetgahın ne olduğunu bilmediğim için doğal olarak tercümesini babama yapamamıştım babam memurun ne sorduğunu soruyor memurda kızım çok işim var şunları şunları hazırlayın gelin demişti ben yine boş boş memurun yüzüne bakınca beni başımın 2 yanından tutup duvardaki yazıyıdamı okuyamıyorsun deyip bağırmıştı."

Hayatın her alanında olduğu gibi kurumlarda ebeveynlerinin tercümanlığını yapan codalar küçük yaşlarda tercümanlık yapmaya başlamışlardır. Yaşları gereği bilmedikleri kavramlarla karşılaştıklarında bu durum psikolojik şiddetin en belirgin türü olan 'bağırma, hakaret etme' gibi sözel şiddete dönüşmüştür. Çocukluk döneminde yaşanan bu sorunlar, codaların tüm hayatına etkide bulunarak aynı maruziyetin devamına neden olmaktadır.

Tablo 17. Anne-Babanın Yaşadıkları Sorunlarla İlgili Olarak Duyulan Kaygı Düzeyleri

	Kaybolmasından		Kaza geçirmesinden		Hastalanmasından		Şiddete uğramasından		Yanlış kişilere güvenmesinden		Yanlış anlaşılmasından		İşten ayrılmasından		Haksızlığa uğramasından		Yalnız kalmasından		TİD ile anlaşamamaktan	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hiç kaygılı değilim	9	22	4	10	2	5	5	12	2	5	2	5	12	29	3	7	3	7	9	22
Kaygılı değilim	9	22	4	10	9	22	5	12	4	10	4	10	10	24	3	7	8	20	6	15
Kısmen	13	32	11	27	7	17	3	7	5	12	5	12	2	5	6	15	7	17	4	10
Kaygılıyım	4	10	6	15	11	27	9	22	11	27	11	27	7	17	9	22	6	15	8	20
Çok kaygılıyım	6	15	16	39	12	29	19	46	19	46	19	46	10	24	20	49	17	42	14	34
Total	41	100	41	100	41	100	41	100	41	100	41	100	41	100	41	100	41	100	41	100

Katılımcılara “anne-babanızın kaybı, olası kaza durumu, hastalığı, şiddete maruziyeti, yanlış kişilere güvenmesi, yanlış anlaşılması, haksızlığa uğraması, yalnız kalması ve işaret dili ile anlaşamaması” başlıkları altında kaygı durumları sorulmuştur. Her bir soruyu ayrı cevaplamaları istenmiştir. Bunun sonucunda codalar, anne-babalarının;

- Kaybolmasından %31,7 oranında kısmen kaygılı, %22 oranında kaygılı değildir.
- Kaza geçirmesinden %39 oranında çok kaygılıdır.
- Hastalanmasından %29,3 oranında çok kaygılıdır.
- Şiddete uğramasından %46,3 oranında çok kaygılıdır.
- Yanlış kişilere güvenmesinden %46,3 oranında çok kaygılıdır.
- Yanlış anlaşılmasından %46,3 oranında çok kaygılıdır.
- İşten ayrılmasından %29,3 oranında hiç kaygılı değilken %24,4 oranında kaygılıdır.
- Haksızlığa uğramasından %48,8 oranında kaygılıdır.
- Yalnız kalmasından %41,5 oranında çok kaygılıdır.
- İşaret dili ile anlaşamamaktan %34,1 oranında çok kaygılıdır.

Buna göre anne-babası sağır olan coda bireyler genellikle anne-babalarının kaza geçirmesi, hastalanması, şiddete uğraması, yanlış kişilere güvenmesi, yanlış anlaşılması, yalnız kalması ve işaret diliyle anlaşamamalarından kaygılıyken işten ayrılması konusunda kaygılı değildir.

Tablo 18. Coda Olmaktan Dolayı Duyulan Korku/Güven Düzeyi

	Dışlanmış hissetme		Sorumluluk olarak büyüme		Taşınan aile yüklerinden zorlanma		İletişim kurarken zorlanma		Güvende hissetmeme		Çift dilli olmaktan dolayı şanslı hissetme		Farklı iletişimden kaynaklı güçlü olmayı hissetme	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Evet	4	9,8	40	97,6	20	48,8	7	17,1	6	14,6	41	100,0	39	95,1
Hayır	37	90,2	1	2,4	21	51,2	34	82,9	35	85,4	0	0	2	4,9
Total	41	100	41	100	41	100	41	100	41	100	41	100	41	100

Katılımcılara coda olmalarından dolayı yaşanan ve hissedilen durumlarla ilgili sorular sorulmuş ve her bir soru için ayrı cevaplandırmaları istenmiştir. Buna göre codaların %90,2'si dışlanmış hissetmediğini; %97,2'si sorumluluk alarak büyüdüğünü; %51,2'si aile yüklerini taşımaktan zorlanmadığını; %82,9'u iletişim kurarken zorlanmadığını; %85,4 güvende hissettiğini; %100'ü çift dilli olmayı bir şans olarak gördüğünü ve %95,1'i farklı iletişimden kaynaklı olarak kendilerini güçlü hissettiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 19. Çift Dilli Yaşamın Avantajları

	N	%
Sağirlara yardımcı olabilmek	6	14,6
Meslek kazandırması	6	14,6
Hayata güçlü sarılmak	2	4,9
Farkındalık	4	9,8
Erken yaşta tecrübe kazanmak	10	24,4
İki dil biliyor olmak	7	17,1
Özgüven ve güç sağlaması	4	9,8
Mimik kullanımı	1	2,4
Sessiz ev ortamı	1	2,4
Total	41	100

Codalardan çift dilli olmanın kendilerine olan avantajları ve dezavantajlarını açıklamaları istenmiştir. Açık uçlu olarak sorulan bu soruya verilen yanıtlar gruplandırılmıştır. Buna göre codalar çift dilli olmanın avantajları için %24,4 oranında erken yaşta tecrübe kazandığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %17,1'i iki dil biliyor olmanın kendileri için bir avantaj olduğunu ifade ederken %14,6'sı meslek kazandırmak, %14,6'sı sağirlara yardımcı olmak diyerek ifade etmişlerdir.

“Avantajları: hayata her zaman yaşularımın 1 adım önde başladığımı düşündüm çünkü küçük yaşta hayatı öğrenmemi sağladı onlar belli zamanlarda zorlanır hayatı öğrenirken ben o yollardan geçmiş oluyorum ve onlar gibi panikle miyorum ister istemez her konuda, her işte bir bilgi edinmemi sağladı.” (K,30)

“Daha sorumluluk sahibi oldum. Çözemeyecek sorun olmadığına inanıyorum. Bana bu avantaj meslek sahibi olmamı sağladı.” (E,27)

Sağır bireylerin çocukları olarak codalar hayata akranlarına göre daha erken başlamayı bir avantaj olarak değerlendirmekte, bunu zor zamanlarda bir güç olarak görmektedir. Çift dilli olmanın diğer bir avantajı olarak işaret dili tercümanı olarak meslek sahibi olmalarında belirleyici olmasıdır. Bunların dışında sürekli mimik kullanımının onların günlük iletişimde ifadeleri gücendirdiğine inanmaları, sessiz bir ev ortamında yaşamak ve sağır kültürüne olan farkındalıktır.

Tablo 20. Çift Dilli Yaşamın Dezavantajları

	N	%
Küçük yaşta ebeveyn olmak	14	34,1
İletişim sıkıntılarını yaşamak	8	19,5
Akranlarıyla eşit konumda olmamak	8	19,5
İnsanların acıyarak bakması	2	4,9
Özel yaşantının olmaması	5	12,2
Duygu aktarımında eksiklik	3	7,3
Akademik başarısızlık	1	2,4
Total	41	100

Codalara çift dilli olmanın dezavantajları sorulmuş ve açıklamaları istenmiştir. Katılımcıların %34,1'i küçük yaşta ebeveyn olmak olarak ifade etmiş; %19,5'i iletişim sıkıntıları yaşamak; %19,5'i akranlarıyla eşit konumda olmamak olarak ifade etmiştir. Bunların dışında özel yaşantının olmaması, duygu aktarımında eksikliğin yaşanması ve okul başarısızlığı da coda olmanın dezavantajları olarak açıklanmıştır.

“Okumaya veya gezmeye uzak bir yere gittiğimde veya evden ayrıldığımda aklım onlarda kalıyor eve hırsız girse başı derde girse polisi arayamaz ambulans çağırılmaz arkalarından yapılan planları duyamazlar kardeşlerimin veya onların torunlarının büyüme evresinde yalnız başına emanet etmek istesek de güvensesek de ya duymazsa ağladığında ya düştüğünde zarar görürse bu durumu çok geç olduğunda fark ederlerse herkesin onlara yolda yürürken konuştukları zaman veya dışarda otururken konuştukları zaman garip bir biçimde bakmaları ne kadar dile getirmeseler de rahatsız ediyor onları haliyle bu tavır beni de rahatsız ediyor. Yolda araba çarpması kaza geçirmeleri olmayacak insanlar tarafından kaldırılmaları yanlış işlem yapmaları tedavi açısından yanında ben olmadığım zaman kardeşlerim veya kendilerine yanlış tedavi uygulamaları... gibi örneklerle çoğaltılabilir. Yaştlarımız 7mizde veya 27mizde olsun çocukluğunu yaşarken bizim ömrümüz sorumlulukları sırtlamak onların ihtiyaçlarını karşılamakla geçiyor.”(K,30)

Coda olan bir bireyin çocukluğundan yetişkinliğine geçen zamanda taşıdığı sorumluluklar ebeveynlerinin sağır olmasıyla yakından ilişkilidir. Bu durum onları akranlarından farklı kılmakta ve küçük yaşta ebeveynleşen bireyler olmalarında etkilidir.

4. SONUÇ

Araştırmanın bulguları doğrultusunda ortaya çıkan sonuca bakıldığında Coda bireylerin sosyodemografik özelliklerine ilişkin olarak çoğunluğun kadın olduğu, %43,9'unun 26-30 yaş aralığında olup yaş ortalamasının 28 olduğu saptanmıştır. Coda bireyleri %48,8'i bekar ve büyük çoğunluğu lise ve üniversite mezunudur. Bu durum eğitim düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Codaların %68,3'ü bir işte çalışmaktadır. Meslekleri ise TİD tercümanlığı, tekstil, sosyal hizmet uzmanı ve öğretmenlik gibi memur sınıfı düzeyindedir. Ancak büyük çoğunluğun (%68,2) işaret dili tercümanı olması coda olmanın bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Coda bireylerin %56,1'i Halk Eğitim Merkezi, belediyeler ya da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı il müdürlüğünde işaret dili tercümanlığı ve eğitmenliği yapmakta iken %43,9'u ise herhangi bir kurumda tercümanlık veya eğitmenlik yapmamaktadır.

Yine codaların işaret dili bilme oranının çok yüksek olması doğal bir sonuçtur. Büyük çoğunluğu bu dili anne-babadan öğrenmiş olmakla birlikte %4,9'unun eğitim aldığı saptanmıştır. İşaret dili eğitimi alan codaların %24,4'ü ileri düzeyde eğitim almıştır.

Codaların ailelerine ilişkin özellikleri ise şöyledir: Araştırmaya katılan coda bireylerin büyük kısmı iki kardeştir ve tek çocuk olanların sayısı düşüktür. En az bir kardeşi olan codaların %80,5'inin kardeşleri de anadili olarak işaret dili öğrenmiştir. Codaların %75,6'sının kardeşinde işitme engeli tanısı yoktur. Bunun yanında codaların %46,3'ü ilk çocuktur. Büyük çoğunluğu kaç yaşında konuştuğunu bilmemekle birlikte %41,5'i 3 yaşın üstünde konuşmaya başladığını ifade etmiştir. Codaların büyük çoğunluğu çocukluğunu anne-babası ile birlikte geçirmiş ve %75,6'sı ailesi ile birlikte yaşamaktadır. Katılımcıların anne-babalarını işitme engeli oranına göre %36,6'sının işitme engeli oranının %61 ile %70 arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hem anne hem babası sağır olanların işitme engeli oranı ise %100'dür. Sağır ebeveynlerinin büyük bir oranı (%97,6) koklear implant kullanmamaktadır.

Codaların %36,6'sı okuma-yazma öğrenme sürecinde kısmen zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Aile içi iletişim kurmada zorluk çekmedikleri sonucuna ulaşılmış, %95,1'i anlaştıklarını ifade etmiştir. Yine coda bireylerin %85,4'ü coda olmaktan dolayı çocukluk döneminde bir travma ile karşılaşmadıklarını ifade ederken %14,6'sı psikolojik şiddete maruz kaldıklarını, kendilerini ifade edemediklerini ve sosyal çevreden dışlandıklarını belirtmiştir. Codalar küçük yaşlardan itibaren tercümanlık yapmak durumunda kaldıklarını belirtmiş ve çocukluk evresinde bilmedikleri dünyaya yabancılıklarından dolayı bağırma, hakaret etme gibi sözel ve duygusal şiddetle karşı karşıya kalmışlardır.

Coda bireylerin anne-babalarının kaybolmasından, kaza geçirmesinden, hastalanmasından, şiddete uğramasından, yanlış anlaşılmasından, haksızlığa uğramasından, yalnız kalmasından ve işaret dili ile anlaşamamaktan dolayı kaygı düzeyleri yüksekken işten ayrılmalarına ilişkin kaygılı olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Coda bireylerin büyük çoğunluğu anne-babası sağır olduğu için dışlanmış hissetmediğini ve sorumluluk alarak büyüdüklerini ifade etmiştir. Codaların coda olmaya ilişkin büyük ölçüde bu duruma sorun odaklı yaklaşmadıkları sonucuna varılmakta, coda olmaktan dolayı kendilerini şanslı hissetmektedirler. Bunun yanında çift dilli olmak onlara erken yaşta tecrübe kazandırması, bir meslek olarak tercümanlık yapabilme becerisini kazandırması ve sağır bireylere yardımcı olabilme fırsatı sunması yönüyle avantaj olarak görülmekte, hayata akranlarına kıyasla daha erken başlamanın kendilerini güçlendirdiği sonucuna varılmıştır. Diğer yandan küçük yaşta ebeveyn rolünü ele almak, çeşitli iletişim sorunları ile baş etmek durumunda kalmak, akran grupları arasında eşit konumda olmamak coda olmanın dezavantajları olarak karşımıza çıkmaktadır. Coda bireylerin kendilerine ait özel bir hayatın olmaması da bir diğer yaşanan sorundur. Anne-babaları ile sosyal yaşam arasında bir köprü görevi görüyor olmak codaların birçok sorunda kendi başına çözüm bulma arayışını da beraberinde getirmektedir. Aile içinde duygu aktarımının eksik kalması ve okul başarısının düşük olması diğer dezavantajlar olarak sıralanabilir.

Codalar tek başına bir birey olarak sağır kültürü içinde çok önemli bir görev üstlenerek iletişim kanalını kurmaktadır. Coda olan bir bireyin çocukluğundan yetişkinliğe kadar taşıdığı sorumluluklar ve tek başına mücadele etmek zorunda kalması onları “küçük yaşta ebeveynleşen bireyler” olarak farklı kılmaktadır. Yaşam döngüsü boyunca sağır ebeveynlerine rehberlik yapmak, aile içi rollerin değişimine neden olmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında codaların bu duruma pozitif açıdan yaklaşarak bir baş etme stratejisi geliştirdikleri görülmüştür. Ancak bu durum mevcut sorunların zaman içerisinde daha da büyümeyeceği anlamına gelmemektedir.

5. ÖNERİLER

Sağır kültürü için en önemli şey iletişim kurmaktır. İşitebilenler ile işitemeyen dünyanın birbirinden kopuk olması düşünülemez. Anne-babası sağır olanlar bu iki dünyayı yakınlaştırmaktadır. Codaların bu süreçte yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik olarak işaret dilinin öncelikle bir kültürel dil olarak kabul edilmesi ve sistematik düzeyde öğretilmesi gerekmektedir. Bu eğitim sürecinde codalar işaret dilinin eğitmenleri olarak görevlendirilmeli ve işaret dili eğitimi sistemine dahil edilerek kendi anadilleri olan işaret dilini bilmeyen insanlara öğretmelidir.

Sağır bireyler ve codalar için psikolojik destek sisteminin güçlendirilmesi gerekmektedir. Yine coda yetişkinler için istihdam alanı oluşturulurken coda çocuklar için dil okullarının hayata geçirilmesi ve farkındalığın güçlendirilmesi gerekmektedir.

Codaların ve sağır kültürünün bilinirliğine yönelik olarak akademik çalışmalar hız kazanmalı ve farkındalığın kazandırılmasına yönelik projeler yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

FOSTER, S. (1989). Social Alienation And Peer Identification: A Study Of The Social Construction Of Deafness. *Human Organization*, 48, 226-235.

GERTZ, G. and BOUDREAULT P. (2016). *The SAGE Deaf Studies Encyclopedia: Children of Deaf Adults*, SAGE Reference.

HOFFMEISTER, R.J. (1985). *Families With Deaf Parents: A Functional Perspective*. In S.K. Thurman (Ed.), *Children Of Handicapped Parents: Research And Clinical Perspectives*. FL: Academic Press.

KEMALOĞLU, Y. (2014). Konuşamayan İşitme Engellilerin (Sağırın) Tarihi. *KBB ve BBC Dergisi*, 22(1): 14-28.

KEMALOĞLU, Y. (2016). Türkiye’de İşitme Engelinin ve Sağırın Genel Görünümü ve Sorunları. *Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları (Ed. Engin ARIK)*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

PRESTON, P. (1994). *Mother Father Deaf: Living Between Sound And Silence*. Cambridge, MA: Harvard Universities Press.

PRESTON, P. (1996). Chameleon Voices: Interpreting For Deaf Parents, *Social Science And Medicine*, 42, 1681-1690.

SCHIFF-MYERS, N. (1988). *Hearing Children Of Deaf Parents*. In D. Bishop and K. Mogford (Eds.), *Language Development in Exceptional Circumstances*. New York: Churchill Livingstone.

SINGLETON, J.L. and TITTLE, M.D. (2000). Deaf Parents And Their Hearing Children, *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5(3):221-36.

<http://www.sacder.com/coda-nedir/> Eriřim Tarihi: 03.08.2018

http://www.codaukireland.co.uk/uploads/1/3/0/0/13000270/parenting__communication_issues_2009.pdf.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=K%C3%9CLT%C3%9CR

<https://www.coda-international.org/>